

Титаренко Олексій Олексійович

кандидат юридичних наук,
начальник відділу організації наукової роботи
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
(Україна, м. Дніпропетровськ)

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В СФЕРІ
ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Формування правової держави, зміцнення законності й правопорядку вимагають удосконалення й підвищення ефективності роботи всіх органів державної влади, основною функцією яких є боротьба зі злочинністю й безпосередньо з корупцією. Виконання останньої залежить від чіткості сформованої й втіленої в життя кримінально-правової політики в даній сфері, суть якої в більшості випадків зводиться до вдосконалення кримінально-правових заходів впливу на корупцію. Ця робота проводиться законодавцем із середини 90-х років і триває сьогодні. Так, приймаються відповідні закони й підзаконні акти, вносяться в них зміни й доповнення, ратифікуються міжнародні антикорупційні акти й т.п.

Необхідно відзначити, що важливість цієї роботи полягає в тому, що імплементуються в національне законодавство Конвенція ООН проти корупції від 29 вересня 2003 р., Конвенції Ради Європи про корупцію в контексті кримінального права від 4 листопада 1998 р., про корупцію в контексті цивільного права від 9 вересня 1999 р. і ряду інших правових актів. Зокрема, протягом 2006-2009 рр. був розроблений і прийнятий Верховною Радою України ряд законів, які врахо-

вують положення зазначених правових актів: «Про основи запобігання й протидії корупції» від 11.06.2009 № 1506-VI, «Про відповідальність юридичних осіб за здійснення корупційних правопорушень» від 11.06.2009 № 1507-VI та «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 11.06.2009 № 1508-VI [1-3].

Незважаючи на загальну позитивну спрямованість зазначених законодавчих актів, результати їх вивчення показують, що вони містять певні розбіжності й недоліки, які не будуть сприяти реалізації передбачених ними завдань і заходів з моменту їх введення в дію, з 1 січня 2010 року [4]. Науковий і практичний інтерес представляють окремі новели, які вводяться Законом України «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» (далі - Закон) від 11.06.2009 р. №1508 у карне законодавство України.

Немає сумнівів, що цей Закон має велике суспільне значення й відображає «стурбованість» держави серйозністю проблем, які породжуються корупцією.

Вивчення положень Закону, висновків Головного науково-експертного керування (2006 р.), Головного юридичного Керування Верховної Ради України (2008 р.), Верховного Суду України (2006 р.) дає підстави вважати, що він має ряд істотних зауважень, які негативно вплинуть на стан боротьби з корупцією в нашій державі починаючи вже з 01.01.2010 року (початок чинності Закону).

В подальшому пропонуємо звернути увагу тільки на деякі проблемні аспекти, пов'язані із внесення змін у Кримінальний кодекс України (далі - КК України).

Доповнення КК України новим розділом VII-А «Злочини в сфері службової діяльності в юридичних особах приватного права й професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» істотно змінює структуру та термінологію Особливої частини КК України, що в свою чергу вплине на практику застосування його норм. Так у новому розділі передбачена кримінальна відповідальність за наступні дії: ст.ст. 235¹ «Зловживання повноваженнями», 235² «Перевищення повноважень», 235³ «Зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги», 235⁴ «Комерційний підкуп», 235⁵ «Підкуп особи, що надає публічні послуги». Частково дані статті схожі зі статтями 201-204 КК Російської Федерації (далі - КК РФ) [5], хоча мають свої особливості. Так, наприклад, за комерційний підкуп за КК України з 01.01.2010 будуть підлягати кримінальній відповідальності не тільки службові особи юридичної особи (що вже давно передбачено в КК РФ), а й аудитори, нотаріуси, експерти, оцінювачі, третейські судді.

Внесення в КК України спеціальних норм (статей 235¹, 235², 235⁴), якими встановлюється

відповідальність службових осіб юридичної особи за злочини, у більшості випадків вже передбачена ст.ст. 364, 365 і 368 КК України, а тому в певній мері є невинуватим з боку законодавця.

Найбільш істотним зауваженням до більшості запропонованих змін є недотримання законодавцем однієї з головних підстав криміналізації суспільно небезпечних діянь, яка пов'язана із наявністю можливостей системи кримінальної юстиції реалізувати запропоновані кримінально-правові заборони. Так, наприклад, ч. 1 ст. 235⁵ «Підкуп особи, що надає публічні послуги» КК України відноситься до злочинів невеликої тяжкості й за змістом схожі з даванням хабара. Але у зв'язку з тим, що ст. 369 «Давання хабара» КК України відноситься до тяжких злочинів для його своєчасного виявлення правоохоронними органами можна використовувати відповідні оперативно-розшукові сили та засоби, а за ч. 1 ст. 235⁵ КК України цього зробити неможливо. Одразу постає питання про те, яким чином практичні працівники, наприклад, органів внутрішніх справ повинні здійснювати документування даного злочину.

Також при формуванні ст. 235⁵ КК України була порушена нормопроектувальна техніка побудови самої норми, а саме:

- не визначений розмір підкупу, хоча в ст. 212²² «Підкуп» Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі - КУпАП), що також уведена вищезгаданим Законом, закріплена дефініція підкупу й зазначені його розміри;

- невірним є розташування в одній частині (ч.2) без врахування ступеня суспільної небезпеки відповідальності за «дії вчиненні повторно або за попередньою змовою групою осіб або

організованою групою». Доцільним є виділення дій вчинених організованою групою в ч. 3 або ч. 4 цієї статті, у яких передбачені більш суворі види покарань.

Також зайвою є криміналізація дій, пов'язаних з відповідальністю за «пропозицію надання неправомірної вигоди» (ч.1 ст. 235⁴, ч.1 ст. 235⁵ КК України), «пропозиція хабара» (ч.1 ст. 369 КК України). У кримінальному законодавстві України взагалі відсутня кримінальна відповідальність за пропозицію вчинення будь-яких незаконних дій (відповідальність за «голий умисел»). У такий спосіб український законодавець надмірно бажає криміналізувати відповідальність за хабарництво як одного із проявів корупції.

Що стосується кримінальної відповідальності за хабарництво, то у зв'язку з доповненнями, які внесені цим Законом у КУпАП (ст.ст. 212²¹ «Одержання неправомірної вигоди» і 212²² «Підкуп») законодавець фактично декриміналізував хабарництво. Так, якщо розмір хабара не буде перевищує 5 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (в 2009 р. – це 1537,5 грн., а у 2010 р. – це 1702,5 грн.) то настає не кримінальна, а адміністративна відповідальність.

Не заперечуючи необхідності вдосконалення кримінально-правої протидії корупції в Україні й імплементації відповідних норм міжнародного права в національне законодавство, будь-які зміни повинні кореспондуватися із сучасними реаліями й успадковувати позитивний досвід, напрацьований правоохоронними органами в сфері боротьби з корупцією. Без врахування останнього, страждає ефективність реалізації кримінально-правової політики в сфері протидії корупції. Слід за-

значити, що останнім часом в Україні на формування й реалізацію даної політики впливає не скільки політика держави в цілому, скільки політика окремих політичних груп.

Таким чином, на сьогодні в Україні для ефективної реалізації кримінально-правової політики є необхідність унесенні відповідних змін до Закону України «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 11.06.2009 р. №1508 у частині перегляду доцільності введення окремих норм у КК України.

Література:

1. Закон України «Про основи запобігання й протидії корупції» від 11.06.2009 № 1506-VI // Офіційний вісник України. – 2009. - №53. – Ст. 1822. – С. 15-25
2. Закон України «Про відповідальність юридичних осіб за здійснення корупційних правопорушень» від 11.06.2009 № 1507-VI // Офіційний вісник України. – 2009. - №53. – Ст. 1823. – С. 25-31.
3. Закон України «Про внесення змін у деякі законодавчі акти України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» від 11.06.2009 № 1508-VI // Офіційний вісник України. – 2009. - №53. – Ст. 1824. – С. 31-40.
4. Ортинський В.Л. Диференціація та уніфікація – два основних вектори розвитку кримінального законодавства / В.Л. Ортинський, О.К. Марін // «Кримінальний кодекс України 2001 р.: проблеми застосування і перспективи удосконалення. Диференціація кримінальної відповідальності»: Міжнародний симпозіум 11-12 вересня 2009 року. – Львів: ЛьвДУВС, 2009. – С. 3-5.
5. Уголовный кодекс Российской Федерации // Официальный сайт Государственной Думы Российской Федерации — [Электронный ресурс] — Режим доступа : <http://www.duma.gov.ru>.

¹ Дана цифра розрахована, виходячи із мінімального розміру заробітної плати (681 грн. на 1 січня 2010 року) зазначеної у ст. 55 проекту Закону України «Про державний бюджет України на 2010 рік» від 15. 09. 2009 року реєстр № 5000.